

Een van de grootste bedreigingen voor de zeggingskracht van de sociale wetenschappen in Nederland is de fixatie op het overheidsbeleid. Zaten deze wetenschappen vroeger in de klem van de zuilen, vandaag zitten zij in de tang van departementen. Met name door de bloei van de staathuishoudkunde en de bestuurskunde is hier te lande een stijl van sociale wetenschappen opgekomen die neokameralistisch genoemd mag worden. Onderzoeksonderwerpen staan van uitvinding tot publicatie in het teken van bestuurlijke problemen, zorgen en belangen. Zelfs de geesteswetenschappen beginnen in de ban te raken van gouvernementele concepties van 'society driven research', getuige de verbreiding van beleids-ethiek.

Neokameralisme behoeft niet in strijd te zijn met wetenschappelijke kwaliteit, zoals het oeuvre van Jan Tinbergen bewijst. Maar het kan via de versterking van financiële binding van de onderzoeker aan overheidsinstellingen wel degelijk leiden tot een opeenstapeling van schijnonderzoek, oppervlakkig onderzoek of onbenuilig en saai onderzoek, dat tot overmaat van ramp Nederlandocentrisch wordt. De stroom van minderhedenstudies van Justus Veenman is de laatste mij bekende illustratie van deze tendens.

In het licht hiervan verdient de huidige roep om onderzoek naar sociale cohesie niet zozeer onvoorwaardelijke steun (en evenmin totale afwijzing) als wel kritische beraadslaging vooraf. Is sociale cohesie een speeltje van de zittende klasse van politici, ambtenaren en beleidsdeskundigen, zoals sociale vernieuwing dat was? Is het een reclametekstje voor zwevende of verlaten specialismen in de sociale wetenschappen waar de standaardbegrippen niet pakkend genoeg worden geacht (sociale orde, stabiliteit,

interdependentie)? Is sociale cohesie een correct termpje omdat men zich niet wil branden aan geladen termen als gemeenschap, solidariteit, nationale identiteit, burgerzin en eenheid?

Het zou te denken moeten geven dat het begrip zelf niet uit de theoretische discussie in de sociale wetenschappen voortkomt. Het woord sociale cohesie komt letterlijk niet voor en staat evenmin voorop bij klassieke filosofen als Hume of Bentham, moderne stichters van de sociale wetenschappen als Comte of Durkheim, of eigentijdse geleerden als Bourdieu of Elster. Zeker, het begrip sociale cohesie duikt op bij maatschappelijk betrokken geleerden van naam, zoals Dahrendorf in Engeland en Schuyt in Nederland. Maar de voor de hand liggende vraag aan hun adres luidt: waarom dit neologisme als we aan de ene kant beschikken over beproefde begrippen (zoals anomie en cumulerende ongelijkheden) en als aan de andere kant het potentieel van nieuwe begrippen (zoals het sociale kapitaal van wijlen Coleman) nog niet is uitgeput?

Ik bestrijd niet de zin van onderzoek naar de wisselwerking tussen overheidsbeleid en sociale relaties in Nederland. Ik heb alleen moeite met het verzwegen uitgangspunt dat 'wij gezagsdragers binnen de academische en Haagse consensusdemocratie' wel ongeveer weten wat sociale cohesie is, dat die cohesie sinds de jaren vijftig is afgenomen, waarom dat is gebeurd, en wat er zo verdorven is aan deze ontbinding van Nederland en in Nederland (steden, families, bedrijven, verenigingen enzovoort). Het siert de gemeenschapsdenker Amitai Etzioni dat hij in zijn nieuwste boek *The New Golden Rule* eindelijk een begin van een antwoord geeft op dergelijke pertinente vragen. En het zou de Nederlandse communisten en crypto-communitaristen sieren als

ze de onvruchtbare vergelijking tussen Etzioni's Verenigde Staten en Nederland opgeven, en op zoek gaan naar een eigen antwoord voor kleine en Europese landen - tussen nationaal alarmisme en nationale zelfgenoegzaamheid in.

Als iemand mij vraagt wat gebrek aan sociale samenhang betekent, dan weet ik het niet of weet ik het een beetje door terug te vallen op begrippen als maatschappelijk instabiliteit, nationale identiteitscrisis, publieke irrationaliteit en ook falende politieke vertegenwoordiging. Ik weet het echter niet echt. Het is goed nieuws dat de kritiek op de neoklassieke

economie en de analytische politieke filosofie uitmond in herontdekking en opwaardering van sociale relaties. Maar wat de nieuwe institutionalisten en collectivisten van deze vermaledijde liberalen zouden moeten overnemen is de zuinige en precieze omgang met woorden. Dat is de eerste deugd van zulke eerbiedwaardige en broodnodige instituten als de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek en de Onderzoekschool Arbeid, Welzijn en Sociaal-economisch bestuur.